

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара**

Факультет психології та спеціальної освіти

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗА ПЕРШИМ
(БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ
ДЛЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ «ПСИХОЛОГІЯ»,
«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»**

(для здобувачів вищої освіти денної, вечірньої та заочної форм навчання)

УДК 159.9

Методичні рекомендації до написання та оформлення кваліфікаційних робіт за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 053 Психологія (для здобувачів вищої освіти денної, вечірньої та заочної форм навчання) /О. Диса, Н. Грисенко, З. Бондаренко. – Д.: ДНУ, 2023. – 42 с.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету
психології та спеціальної освіти Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара протокол № 7 від 28.03.2023 р

Рецензенти:

Лариса Журавльова, завідувач кафедри психології
Поліського національного університету, доктор
психологічних наук, професор;
Ніна Ткаченко, доцент кафедри загальної та соціальної
психології Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара, кандидат психологічних наук,
доцент.

Укладачі:

Олена Диса, кандидат психологічних наук, доцент;
Наталія Грисенко, кандидат психологічних наук;
Зоя Бондаренко, кандидат педагогічних наук, доцент.

У методичному посібнику викладено основні вимоги до написання кваліфікаційних робіт за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 053 Психологія. Висвітлено вимоги до методології наукового дослідження, оформлення наукової роботи, у тому числі її основних структурних елементів: вступу, основних розділів, огляду літератури, бібліографічних посилань. Наведено зразки оформлення таблиць, списку використаних джерел, документів, які додаються до кваліфікаційної роботи.

Призначено для студентів факультету психології та спеціальної освіти ДНУ імені Олеся Гончара, які здобувають вищу освіту за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 053 Психологія, навчаються за освітніми програмами «Психологія» та «Практична психологія», а також для наукових керівників та рецензентів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
1.1. Вибір теми та складання плану роботи.....	5
1.2. Особливості роботи з науковою літературою.....	5
1.3. Загальні вимоги до оформлення кваліфікаційних робіт	8
2. ПОРЯДОК ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНИХ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	10
2.1. Вимоги до написання вступу.....	10
2.2. Вимоги до написання основного тексту кваліфікаційної роботи.....	15
3. ОФОРМЛЕННЯ РИСУНКІВ, ТАБЛИЦЬ, ФОРМУЛ.....	22
4. ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ.....	22
5. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	24
6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	27
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Кваліфікаційні роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти є науковими дослідженнями, що виконуються здобувачами вищої освіти самостійно під час їх навчання в університеті. Вони містять науково обґрунтовані теоретичні та практичні здобутки, науково-практичні положення, які виносяться автором для публічного захисту.

Кваліфікаційна робота передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та їх застосування у вирішенні конкретних практичних завдань; розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методами дослідження, пов'язаних з темою роботи.

Завдання кваліфікаційних робіт:

- закріпити і поглибити знання, отримані студентами у процесі навчання;
- закріпити навички самостійної роботи з науковою літературою, пошуку необхідної інформації з досліджуваної теми;
- набуття студентами досвіду чіткого, послідовного і грамотного написання наукового тексту;
- розвинути вміння аналізувати, узагальнювати і робити висновки;
- виявляти наукову творчість у процесі виконання дослідження та інтерпретації отриманих результатів;
- уміння визначати вклад роботи в розвиток теорії, пов'язувати з практичною діяльністю, передбачати перспективи подальшої роботи.

Важливим етапом узгодження формальної сторони та змісту наукового дослідження є оформлення кваліфікаційних робіт відповідно до Національного стандарту України. Наукову інформацію у кваліфікаційних роботах потрібно викладати у найповнішому вигляді, обов'язково розкриваючи зміст отриманих результатів дослідження з інтерпретацією та висновками.

У даному методичному посібнику викладено і пояснено основні вимоги та правила виконання кваліфікаційних робіт, наведено приклади до оформлення їх основних складових. Методичні рекомендації призначені забезпечити дотримання єдиних критеріїв оформлення кваліфікаційних наукових робіт для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія.

1. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Вибір теми та складання плану роботи

Вибір, формулювання та обґрунтування теми дослідження є найвідповідальнішим етапом у процесі підготовки та написання кваліфікаційної роботи, що не лише визначає результат дослідження, а й може певним чином вплинути на подальшу професійну діяльність випускника.

Під час обрання теми *основними критеріями* повинні бути наукова та соціальна актуальність, перспективність, наявність теоретичної бази, можливість виконання емпіричного дослідження та отримання соціально-психологічного ефекту від упровадження результатів дослідження в практичну діяльність. Формулювання теми дає уявлення про актуальність дослідження. У формулюванні теми повинно бути відображено об'єкт і предмет дослідження.

Вибір теми здійснюється зі списку тем, які пропонуються науковими керівниками та є на кожній кафедрі. Інший варіант – разом з науковим керівником обирається та формулюється тема відповідно інтересів студента та узгоджується на засіданні кафедри.

 *Кількість слів у назві теми роботи **не може перевищувати** одинадцять (без урахування часток та прийменників). Формулюючи назву теми, слід уникати таких варіантів, як «Аспекти ...», «Проблеми ...», «Аналіз ...», «...з метою...», «Дослідження ...» назв підприємств, регіонів, які розміщуються безпосередньо за назвою теми як підзаголовок у дужках «... (на прикладі назва підприємства (регіону))».*

Тематика та наукові керівники кваліфікаційних робіт (бакалавра) закріплюються за студентами рішенням кафедри з наступним затвердженням наказом по університету і в подальшому не змінюються. Тому, до вибору теми необхідно підійти дуже серйозно і заздалегідь.

Від початку роботи з науковим керівником необхідно визначити об'єкт, предмет дослідження, розробити робочий план роботи, хоча б попередній, який може багато разів коригуватися.

Науковий керівник готує та доводить до студента завдання щодо виконання дослідницької роботи (див. додаток Г), складає графік роботи студента (зазначено в завданнях). Крім того, науковий керівник може надавати рекомендації щодо добору літературних джерел, методів і методик емпіричного дослідження, довідкових, статистичних матеріалів; проводить систематичні, передбачені розкладом консультації; оцінює зміст виконаної роботи як частинами, так і в цілому; дає згоду на подання роботи до захисту.

1.2. Особливості роботи з науковою літературою

Ознайомлення з опублікованими за темою роботи літературними джерелами починається відразу після визначення її теми (або ще на етапі формулювання теми!) та здійснюється відповідно до робочого плану дослідження, що дає змогу більш цілеспрямовано шукати інформацію за обраною

темою та доцільно відбирати матеріал.

Є два шляхи отримання бібліографічної довідки: замовлення у спеціалізованих інформаційних відділах бібліотек або самостійний пошук. Усі великі бібліотеки сьогодні здійснюють підбір літератури за вказаною темою або ж за наданими ключовими словами. Треба звернутися до бібліографічного відділу, наприклад Наукової бібліотеки ДНУ ім. О. Гончара, та відібрати із запропонованого переліку ті джерела, що видаються найбільш доцільними для теоретичного аналізу. Також підбір літератури є доволі поширеною послугою в мережі Інтернет. Зазвичай ці послуги надають електронні бібліотеки або ж спеціальні компанії і послуга є платною.

Підбір літератури можна здійснювати і через мережу Інтернет самостійно. Для того, щоб він був більш результативним, можна в налаштуваннях браузера поставити позначку «тип файлу pdf» і тоді пошук буде містити більше авторського тексту та наукових публікацій, а не просто сторінок Інтернет, де згадуються слова з пошуку.

 Під час написання наукових робіт слід більшою мірою орієнтуватися на наукові статті, монографії українських та зарубіжних вчених, автореферати дисертацій. При формуванні списку літературних джерел слід стежити, щоб більшість джерел були не застарілі (бажано за останні п'ять – максимум десять років). Використання «класичних» джерел має бути мінімальним та обґрунтованим. Використання російськомовних джерел не повинно перевищувати 20% від загальної кількості у списку літератури.

Починати самостійний пошук варто з нової літератури, спочатку ознайомившись з монографіями та статтями, які стосуються проблеми дослідження, звертаючи увагу на список використаних у них джерел. Багато наукової літератури розміщено на психологічних сайтах мережі Інтернет.

Читаючи будь яке наукове джерело (книга, монографія, автореферат дисертації або стаття) перше, що треба зробити, це записати бібліографічні реквізити (автор, назва, видавництво, рік видання, кількість сторінок). Причому, робити це потрібно дуже скрупульозно і **ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ** оформлення джерел у списку літератури (див. додаток Л)!

Вивчаючи наукову літературу, не варто намагатися тільки запозичити матеріал, важливо обдумувати знайдену інформацію. Цей процес має тривати протягом усієї роботи над темою. Зазвичай, використовується не вся інформація, що міститься у певному джерелі, а тільки та, яка безпосередньо стосується теми роботи і тому найбільш цінна і корисна.

Цитати. Особливою формою наукової роботи з літературними джерелами є цитати. Органічно вплетені у текст роботи, вони становлять невід'ємну його частину. Цитати використовуються для того, щоб без перекручень передати думку автора першоджерела. Вони слугують необхідною опорою авторові роботи у процесі аналізу та синтезу інформації. Відштовхуючись від їх змісту, можна створити систему переконливих доказів, потрібних для об'єктивної характеристики явища, яке вивчається. У всіх випадках кількість використаних цитат повинна бути оптимальною, тобто визначатися потребами розроблення теми роботи.

☝ *У процесі аналізу літератури слід виписувати найбільш чіткі цитати, що стосуються Вашої проблеми та обов'язково записувати номери сторінок, щоб потім можна було зробити посилання. Цитати в тексті роботи перекладаються і наводяться українською мовою.*

Найчастіше цитати та інші запозичені матеріали застосовують у процесі написання теоретичного розділу роботи – одного з важливих етапів підготовки роботи. Цитувати можна і треба, але лише там, де цитата підсумовує або ілюструє Ваші міркування з поставленої проблеми. Якщо в тексті роботи наводиться оригінальний текст автора, цитата оформлюється в лапках і в посиланні необхідно обов'язково навести сторінки, де її можна знайти в такому трактуванні. У такому випадку наприкінці цитати в квадратних дужках спочатку ставиться номер джерела зі списку джерел, потім, через кому, номер сторінки.

Наприклад:

На думку О.В. Сидоренко, «комунікативна компетентність – це сукупність комунікативних здібностей, комунікативних вмінь і комунікативних знань, адекватних комунікативним завданням і достатніх для їхнього розв'язання» [32, с. 45].

У разі перекладу цитований текст необхідно дуже уважно вчитати.

Посилання. Обов'язково при написанні кваліфікаційної роботи треба робити посилання на першоджерела. Зазвичай багато посилань концентрується в теоретичній частині роботи, але доцільно робити посилання й при інтерпретації результатів емпіричного дослідження, аналізувати схожі результати і дослідження інших вчених.

Оскільки теоретична частина являє собою саме аналіз ідей та концепцій авторів, на них обов'язково треба посилатися, тому зазвичай на кожній сторінці зустрічається не менше одного посилання. Якщо посилання на одне джерело, то пишеться його порядковий номер зі списку джерел у квадратних дужках (наприклад, [22]). Якщо посилання на кілька джерел, то пишуться їх порядкові номери зі списку джерел через крапку з комою (наприклад, [10; 15; 22]). У разі посилань на кілька джерел, порядкові номери яких у списку джерел ідуть один за одним, то номери посилань пишуться через тире (наприклад, [10 – 12; 22]).

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Список використаних джерел формують в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

☝ *Пам'ятайте, що на формування списку літератури та всіх посилань за текстом витрачається багато часу, тому не залишайте цю копівку роботу на останній момент.*

Приклад оформлення основних типів бібліографічного опису у списку використаних джерел наведено у Додатку Л.

Працюючи з науковою літературою, необхідно дотримуватись академічної доброчесності відповідно до вимог Кодексу академічної доброчесності Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара та Положення про запобігання та виявлення фактів порушення академічної доброчесності в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара. Під час

здійснення аналізу теоретичних джерел та написання тексту кваліфікаційної роботи необхідно уникати:

1) компіляції (поєднання готових фрагментів чужих досліджень без власної обробки джерел);

2) перерахування літературних джерел і простого переказу їх змісту;

3) відсутності посилань;

4) відсутності авторської позиції;

5) стилістичних помилок.

☞. *Пам'ятайте, що перед захистом всі кваліфікаційні роботи проходять перевірку на наявність плагіату. Якщо кваліфікаційна робота містить менше 70% унікального тексту, то вона вважається не самостійною та не може бути допущена до захисту.*

1.3. Загальні вимоги до оформлення кваліфікаційних робіт

Кваліфікаційні роботи друкуються на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (297х210 мм). Параметри сторінки: верхнє і нижнє поля – 2 см; ліве поле – 3 см; праве поле – 1,5 см. Шрифт – *Times New Roman*, кегль – 14, інтервал – 1,5. У тексті виділяють абзаци – відступи вправо (1,25 см) на початковому рядку кожної частини тексту. Абзаци роблять для увиразнення думки і надання їй довершеного характеру.

Кваліфікація	Кількість сторінок	Вибірка досліджуваних, кількість осіб	Кількість методик у дослідженні	Кількість джерел у списку використаних джерел (не менше ніж)
Бакалавр	50-60 сторінок тексту	Для виявлення кореляційних зв'язків – група не менше 50 осіб, для встановлення відмінностей – не менше двох груп по 30 осіб (тобто не менше 60)*	3-5 (в залежності від складності, розгорнутості та кількості показників методики)	Не менше 40

Примітка. * – При встановленні відмінностей між групами кількість досліджуваних у кожній групі має бути не менше 30 осіб лише у випадку використання t- критерію Стюдента. Якщо при встановленні відмінностей використовуються інші критерії (ф*- критерій кутового перетворення Фішера, U-критерій Манна-Уїтні тощо), групи можуть бути і меншими, але загальна кількість осіб вибірки все одно має бути достатньою.

☞ *Пам'ятайте, що до загального обсягу роботи, зазначеного вище у вимогах, не входять список використаних джерел та додатки.*

Основні елементи кваліфікаційної роботи:

- **титульна сторінка** (див. Додаток А);
- **відзив** наукового керівника (його пише науковий керівник, коли робота повністю готова), (див. Додаток Б);

Науковому керівнику для написання відзиву подається вже переплетена

робота, де в місці відзиву та рецензії вплетені три пустих файли А4, в які в подальшому буде вкладено написані відзив наукового керівника, рецензія та довідка щодо результатів перевірки на плагіат.

- **рецензія** (рецензент призначається наказом, де зазначена тема роботи та науковий керівник), (див. Додаток В); додатково можна надати рецензію від стейкхолдера (це може бути випускник факультету психології та спеціальної освіти ДНУ, роботодавець, керівник або провідний фахівець закладу, де студент проходив практику);

- **завдання** на кваліфікаційну роботу (додаток Г);
- **реферат**, який вшивається в роботу (Додаток Д);
- **реферат**, який оформлюється і здається на кафедру (Додаток Е);
- **зміст** (у загальній нумерації – це друга сторінка тексту, приклад змісту

див. в додатку К);

- **вступ** (складає приблизно 3 – 5 сторінок, основні елементи: актуальність, теоретико-методологічна основа роботи, мета, предмет, об’єкт, гіпотеза, завдання дослідження, теоретична та практична значущість, структура роботи;

– **розділ перший** (теоретичний аналіз з досліджуваної теми, зазвичай присвячений об’єкту дослідження);

– **розділ другий** (має бути представлено методологічне обґрунтування гіпотез емпіричного дослідження та описання методик, які будуть застосовані, опис організації дослідження, власне результати емпіричного дослідження, їх інтерпретація та аналіз;

- **висновки**;
- **список використаних джерел** (див. Додаток Л);
- **додатки**.

 При написанні кваліфікаційної роботи слід звернути увагу на співвідношення обсягу теоретичної частини (перший розділ) та емпіричної частини (другий розділ) роботи. Теоретична частина повинна займати меншу частину загального обсягу роботи (приблизно 30 %). Але зазвичай це співвідношення допускається в межах 50/50. Треба слідкувати, щоб не було значного перевищення за обсягом теоретичної частини, що вважається значним недоліком при оцінюванні рецензентом та комісією на захисті.

Структурні складові кваліфікаційної роботи (**ЗМІСТ, ВСТУП, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ** – якщо є, **РОЗДІЛ ПЕРШИЙ, РОЗДІЛ ДРУГИЙ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ**) пишуться великими літерами, вирівнюються по центру та завжди починаються з нової сторінки. Назви підрозділів пишуться звичайними буквами, вирівнюються по ширині, крапка наприкінці не ставиться. Назви пунктів також пишуться звичайними буквами, вирівнюються по ширині, але наприкінці ставиться крапка. Підрозділи нумеруються в межах розділів (наприклад, 1.1, 1.2, 1.3 і т. д.), пункти, відповідно, в межах підрозділів (наприклад, 1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, 1.2.2 і т. д.), підпункти – в межах пунктів (наприклад, 1.1.1.1, 1.1.1.2 і т. д.)

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

 Нумерація сторінок – у правому верхньому кутку аркуша! На першій

сторінці (титульному аркуші) номер не ставиться. Нумерація починається зі змісту – друга сторінка. Всі додаткові листи кваліфікаційної роботи, які йдуть перед змістом (відгук, рецензія тощо, див. вище) не нумеруються. Додатки наприкінці роботи також не нумеруються.

Кваліфікаційні роботи пишуться виключно державною мовою - українською, за винятком списку літератури, де використане джерело записується мовою оригіналу, наприклад, російською, англійською, німецькою тощо. Також мовою оригіналу можуть надаватися використані методики у додатках кваліфікаційної роботи, додаткові розрахунки з відповідних статистичних програм тощо.

Текст кваліфікаційної роботи треба писати **в безособовій формі**. Не можна при написанні використовувати займенник «я», його треба замінювати на «ми», – оскільки це спільна ваша робота з науковим керівником. Більш доцільним є використання безособових фраз, наприклад, «було встановлено», «як вже було зауважено вище», «звернемо увагу на те, що ...», «окремо потрібно наголосити на тому, що ...», «наступним кроком буде розгляд / обговорення такого аспекту проблеми», «треба зазначити, що...» та інше.

2. ПОРЯДОК ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНИХ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Вимоги до написання вступу

Вступ розкриває сутність і стан вивчення наукової проблеми, яка розглядається в роботі, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності вивчення актуальних питань та вибору методів дослідження. Головна мета вступу – розкриття актуальності проблеми і позначення кола питань, що досліджуються.

Основні елементи вступу: обґрунтування актуальності теми, визначення об'єкта, предмета, мети, концептуальної гіпотези, завдань дослідження, теоретико-методологічної основи дослідження, його теоретичної та практичної значущості роботи.

Усі назви елементів вступу (компоненти наукового апарату дослідження) виділяються жирним курсивом та пишуться з нового рядка.

Наприклад,

Теоретична значущість роботи полягає у розширенні знань у даній галузі, оскільки вона мало досліджена та важко піддається вивченню.

Компоненти наукового апарату дослідження формулюються разом з науковим керівником та подаються у вступі в такій послідовності:

Актуальність. Аналізується стан розробки проблеми, ступінь її новизни, надається короткий огляд історії досліджень; виділяється та частина проблеми, яка не отримала потрібного висвітлення в науці, але має значення для аналізу проблеми в цілому; наголошується на зв'язку з важливими аспектами соціальних практик. Тобто в цій частині вступу слід обґрунтувати, чому ця тема важлива для розгляду та подальшого дослідження. Обґрунтування актуальності за обсягом зазвичай становить одну-дві сторінки та не повинно перевищувати ¼ частину вступу.

Закінчити обґрунтування актуальності можна, наприклад, такими фразами: *«Саме тому обрана проблематика дослідження є вельми актуальною на даний момент»* або *«Власне це й обрано основною проблемою даного дослідження, що визначає його актуальність як у загальнопсихологічному, так і у прикладному аспектах»*.

Мета роботи – це обґрунтоване уявлення про загальні результати наукового пошуку. В ній формулюється загальний задум дослідження. Мета повинна бути визначена чітко та лаконічно. Мета роботи звичайно тісно переплітається з назвою роботи і повинна чітко вказувати, які питання вирішуються в роботі.

Не слід формулювати мету як *«Дослідження...»*, *«Вивчення...»*, тому що ці слова акцентують на способі досягнення, а не на ній самій. У формулюванні мети мають бути слова *«вивчити...»*, *«дослідити...»*, *«проаналізувати...»*, *«визначити...»* та ін.

Наприклад, якщо **тема** має формулювання *«Особливості комунікативної компетентності осіб з різними рівнями самооцінки»*, то **мета** – *«проаналізувати феномен комунікативної компетентності та дослідити особливості комунікативної компетентності в осіб з різними рівнями самооцінки»*. Або, якщо назва **теми** *«Характер зв'язку ціннісних орієнтацій з психологічним благополуччям особистості в юнацькому віці»* **метою** є – *«теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити характер зв'язку ціннісних орієнтацій з психологічним благополуччям особистості в юнацькому віці»*.

Виділення об'єкта та предмета дослідження є необхідною умовою наукового дослідження, оскільки окреслює коло основних теоретичних питань, дисциплінує думку, допомагає у визначенні завдань.

Об'єктом психологічного дослідження може бути психіка у цілому або окремі психічні явища (процеси, стани, психологічні властивості). Отже, визначаючи об'єкт, ми відповідаємо на запитання: на що ми звернули увагу, що ми збираємося вивчати, яку категорію психології?

Особливість об'єктів психології така, що вони ідеальні за своєю природою, суб'єктні по своїй представленості і є продуктами цілком матеріальних процесів і їх носіїв. При такому розумінні об'єктами теоретико-прикладних психологічних досліджень будуть виступати вже не хлопчики і дівчатка, чоловіки і дружини, школярі або студенти, військовослужбовці або менеджери, а такі психічні феномени, як, наприклад, увага дошкільника, пам'ять молодшого школяра, абстрактно-логічне мислення в підлітковому віці, нервово-психічна стійкість фахівців екстремального профілю діяльності, адаптивні здібності осіб похилого віку і т. д.

Предмет дослідження – це певний аспект розгляду, який дає уявлення про те, які сторони, властивості, функції об'єкта вивчаються; це те, що міститься в межах об'єкта. Предмет – більш вузька, чітко окреслена частина об'єкта, який безпосередньо досліджується. Зазвичай предмет може повторювати тему дослідження.

В якості **предмета** психологічного дослідження можуть виступати взаємозв'язки, взаємовпливи, ті чи інші сутнісні особливості психічних явищ, процесів, станів, властивостей особистості, видів поведінки, діяльності і спілкування, їх просторові, тимчасові, особистісні характеристики і т. ін, притаманні їх матеріальним носіям (окремому індивіду або групі людей).

Наприклад:

Тема «Особливості розвитку допитливості в учнів старших класів». Об'єкт дослідження - допитливість учнів старших класів. Предмет дослідження – особливості розвитку допитливості в учнів старших класів.

Тема «Агресія як джерело делінквентності підлітків». Об'єкт дослідження – делінквентна поведінка підлітків, предмет – агресія як джерело делінквентності підлітків.

Тема «Гендерні особливості структури мотиваційної сфери особистості». Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера особистості, предмет – гендерні особливості структури мотиваційної сфери особистості.

Тема «Характер взаємозв'язку між емоційним інтелектом та рівнем задоволеності шлюбом подружжя» (у цьому випадку обидва поняття можуть виступати як об'єктом, так і предметом, тому необхідно вирішити, яке саме поняття буде об'єктом дослідження й теоретично проаналізувати його в першому розділі роботи)

Для дослідження за темою «Особливості поведінки сором'язливих підлітків у ситуаціях фрустрації» об'єктом дослідження є сором'язливість підлітків, а предметом – особливості поведінки сором'язливих підлітків у ситуаціях фрустрації.

Гіпотеза дослідження – це науково обґрунтоване припущення, передбачення ходу дослідження та його результату. До структури гіпотези належать твердження, припущення, наукове обґрунтування. Методологічними вимогами до гіпотези є такі: логічна простота, логічна несуперечливість, вірогідність, широта, концептуальність, наукова новизна, верифікація. Тобто, гіпотеза – це зроблене на основі вивчення наукових джерел, власних спостережень і аналізу припущення про основні результати дослідницької роботи. Зазвичай в роботі одна концептуальна гіпотеза конкретизується у низці емпіричних припущень.

Наприклад:

Концептуальна гіпотеза: існують певні особистісні та ситуативні фактори, пов'язані із виникненням у реципієнтів атракції до комунікатора.

Емпіричні гіпотези (не більше трьох-чотирьох гіпотез):

1. Якщо реципієнти сприймають комунікаторів як більш впевнених, професійних та щирих, то вони мають більш високий показник оцінки їхньої привабливості.

2. Якщо реципієнти сприймають повідомлення комунікаторів як більш цікаве, обґрунтоване та емоційно забарвлене, то вони оцінюють їх як більш привабливих.

3. Якщо реципієнти мають більш позитивний емоційний стан на час сприйняття повідомлення комунікатора, то вони схильні до більш сприятливої оцінки як якостей самого комунікатора, так і його повідомлення.

Концептуальна гіпотеза: особливості сприйняття образу успішної жінки чоловіками пов'язані з їх нормативними установками та особистісними характеристиками

Емпіричні гіпотези:

1) чоловіки, які мають високий рівень нормативних установок негативно сприймають професійно успішних жінок;

2) сприйняття чоловіками успішних жінок тісно пов'язане з наявністю у чоловіків лідерських здібностей;

3) чим нижча у чоловіків мотивація до успіху, тим лояльніше вони сприймають успішну жінку;

Якщо в ході дослідження виявилось, що гіпотеза не підтвердилася або ж, що ймовірніше, не повністю підтвердилася (частково підтвердилася), не треба впадати у відчай. У кваліфікаційних роботах, коли з концептуальної гіпотези

формується декілька емпіричних і всі вони знайшли підтвердження у дослідженні, зазвичай можна говорити про очевидність отриманих результатів, що ставить під сумнів новизну дослідження. Пам'ятайте, що в науці негативний результат – це також результат, який має певну ціну. Він дозволяє побудувати нову модель досліджуваного явища, висунути нові гіпотези і провести нові дослідження, які вже дадуть остаточні відповіді на поставлені запитання. Тому негативний результат треба обґрунтувати, пояснити та поставити завдання подальших досліджень даної проблеми.

Завдання дослідження конкретизують мету дослідження та визначають послідовність її досягнення; покликані дати уявлення про те, що слід зробити для досягнення мети. Зазвичай, перелік завдань починається фразами *«Згідно з метою та гіпотезою дослідження нами було поставлено такі завдання:...»* або *«Досягнення мети дослідження передбачало розв'язання таких завдань:....»*. Як правило, формують 4-5 завдань, спрямованих як на теоретичне, так і на емпіричне вивчення проблеми.

Наприклад, при формулюванні теми «Характер зв'язку ціннісних орієнтацій з психологічним благополуччям особистості в юнацькому віці» завданнями дослідження виступають:

- 1) здійснити теоретичний аналіз наукової літератури стосовно поставленої проблеми;
- 2) обґрунтувати зв'язок ціннісних орієнтацій з психологічним благополуччям особистості в юнацькому віці;
- 3) провести емпіричне дослідження з метою з'ясування характеру зв'язку ціннісних орієнтацій з психологічним благополуччям особистості у юнацькому віці;
- 4) сформулювати висновки та встановити подальші перспективи дослідження.

 Зверніть увагу, що формулювання завдань та відповідно побудова теоретичного дослідження здійснюється від більш широкого поняття (об'єкта) до більш вузького (предмета).

Методи дослідження. Метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих виконанню конкретного завдання. Подають перелік застосованих методів та методик дослідження, із обов'язковим зазначенням їх авторів. Перераховувати їх треба в контексті роботи стисло та змістовно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме даних методів.

Наприклад,

Методи дослідження. З метою визначення провідної ролі особистісних факторів у зумовленні емоційного вигорання педагога використано методи теоретичного аналізу багатодетермінованості і взаємовпливу психічних явищ, що дозволили розкрити роль цінностей і властивостей особистості у виникненні синдрому емоційного вигорання. З використанням організаційних методів проведено порівняльний аналіз різних факторів, які зумовлюють появу феномена, що вивчається.

Для перевірки гіпотез дослідження застосовано емпіричні методи: квазіексперимент для нееквівалентних груп, спостереження. Для з'ясування залежності рівня інтенсивності вигорання від особистісних властивостей педагога використано психодіагностичні засоби: опитувальник «Цінності в дії» (К. Петерсон, М. Селігман); методика діагностики емоційного вигорання В. В. Бойко; опитувальник визначення емоційного виснаження О. О. Рукавишникова; короткий вибіркового тест інтелекту Е. Вандерлік (адаптація В. М. Бузіна).

Обробка результатів дослідження проведена за допомогою математико-статистичних методів: оцінка міжгрупових розбіжностей за критеріями t-Ст'юдента, ϕ^* -кутове перетворення Фішера. Узагальнення результатів здійснено з використанням інтерпретаційних методів (класифікація й узагальнення емпіричних даних).

Або:

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань нами було використано комплекс методів:

- теоретичні: аналіз наукової літератури за темою дослідження; методи логіко-психологічного аналізу (синтез, класифікація, систематизація, порівняння та узагальнення наукової інформації) для розкриття особливостей.....;
- емпіричні: анкетування, психологічне тестування, спостереження;
- математико-статистичні: кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Спірмена), критерій встановлення статистичної значущості розбіжностей U-Манна-Уїтні, однофакторний дисперсійний аналіз (ANOVA) для порівняння трьох груп;
- інтерпретаційні: систематизація та узагальнення отриманих результатів.

☝ *Зверніть увагу, що спочатку висувуються емпіричні гіпотези, і тільки після цього підбираються та обґрунтовуються методики, за допомогою яких ці гіпотези будуть підтверджені або спростовані.*

Теоретико-методологічна основа дослідження. Це перелік теоретичних положень тих вчених, на праці яких Ви спираєтесь при плануванні та проведенні дослідження. Формулювання теоретико-методологічної основи зазвичай виглядає дещо ширше за тему та предмет дослідження. Так, якщо, наприклад, тема формулюється «Детермінанти ігрової залежності в підлітковому віці», то для більш повного теоретичного аналізу Ви маєте торкнутися загальних питань дослідженні психології гри (Н. Анікеева, Л. Виготський, Д. Ельконін та ін.), чинників та наслідків залежностей (Г. Даулінг, К. Лисецький, В. Менделєвич та ін.), особливостей віртуальної субкультури (І. Бурлаков, М. Іванов та ін.). Тобто мають бути перераховані суміжні з предметом Вашого дослідження категорії та галузі психології і представники, які досліджували ці наукові проблеми.

☝ *Зверніть увагу, прізвища учених, на яких Ви посилаєтесь, мають бути перераховані в алфавітному порядку. Ініціали автора мають йти поряд з його прізвищем, а не переноситись на наступну строку.*

Наприклад,

Методологічну й теоретичну основу роботи складають теоретичні відомості про проблему образу в психології (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, І. Сеченов); психологічні теорії особистості вчителя (О. Бодальов); теоретичні дані, які описують поняття педагогічної діяльності, педагогічної майстерності, педагогічного спілкування (В. Кан-Калик, Г. Маркова В. Сухомлинський); психологічні концепції іміджу успішного вчителя О. Калужний) та ін.

Або ж,

Методологічну й теоретичну основу роботи складають фундаментальні психолого-педагогічні дослідження структурно-динамічних особливостей ціннісно-сміслової сфери особистості, які в різний час здійснювали І. Бех, Ф. Василюк, М. Гінзбург, З. Карпенко, Д. Леонтьєв, Т. Титаренко, В. Франкл, Н. Чепелева. Зокрема у вітчизняній психології Б. Братусь, Д. Леонтьєв та В. Ядов досліджували сутність самих понять «цінність», «ціннісні орієнтації»; І. Кон здійснював аналіз динаміки ціннісних орієнтацій; К. Абульханова-Славська і Т. Титаренко досліджували визначення особистістю стратегій її життєдіяльності; українські автори Н. Бондар, Є. Волкова, А. Козлов, Л. Романюк, З. Сікевич, С. Шмалей та ін. проводили дослідження

стосовно трансформації ціннісних орієнтацій у сучасного українського юнацтва.

☝ *Будьте готові до того, що якщо Ви посилаєтесь на якусь теорію або конкретного вченого, то на захисті Вас можуть запитати, що конкретно Ви поклали в основу свого дослідження (певне визначення, певну структуру, певні висновки дослідження тощо).*

Теоретична значущість роботи. Визначаючи теоретичну значущість роботи, слід вказати, які результати отримані вперше. Це може бути простий опис або змістовний виклад новизни теоретичних чи практичних результатів, встановлення певних часткових залежностей, пов'язаних з особливостями вибірки чи діяльності. При цьому теоретична значущість роботи визначається впливом результатів на вже існуючі в науці концепції, теорії, уявлення (їх розширення, доповнення, поглиблення, уточнення тощо).

Наприклад,

Теоретична значущість роботи полягає у розширенні теоретичних відомостей про проблему образу ідеального вчителя у сприйнятті дітей різних за віком, конкретизації очікувань школярів від педагогічного колективу, який з ними працює; уточненні психологічних чинників позитивного відношення школярів до навчання.

Практична значущість роботи аргументується тим, де можуть бути використані результати дослідження. Необхідно вказати, як і де можна застосовувати отримані дані на практиці із зазначенням конкретних галузей діяльності.

Наприклад,

Практична значущість роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у практиці шкільного психолога або дитячої психологічної консультації, а також можуть бути корисні у психокорекційній роботі.

Структура роботи. Описується власне структура роботи за формою: робота складається з вступу, двох розділів, висновків та списку літератури, який налічує.....джерел; міститьрисунків, ... таблиць,додатків (вказується загальна кількість у тексті).

2.2. Вимоги до написання основного тексту кваліфікаційної роботи

Основний текст кваліфікаційної роботи поділяється на структурні одиниці: найбільш великі – розділи (назва пишеться великими жирними буквами, обов'язково пишеться слово «РОЗДІЛ» та його номер, перенесення слів у заголовку розділу не допускається), розділ складається з підрозділів (назва пишеться жирними буквами, слово «підрозділ» не пишеться), підрозділи складаються з пунктів (назва пишеться жирними буквами курсивом, слово «пункт» не пишеться).

Приклад оформлення назв розділів, підрозділів та пунктів у тексті роботи:

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСІБ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ САМООЦІНКИ

1.1. Проблема визначення поняття «комунікативна компетентність» у психологічній літературі

Текст..... текст.....текст

1.1.1. *Феномен комунікативної компетентності в теоріях зарубіжних вчених*

Текст..... текст.....текст

Кожний розділ треба починати з нової сторінки. Перед основним текстом кожного розділу може бути передмова зі стислим описом обраного напрямку. Наприкінці кожного розділу (через пробіл) формують висновки (Наприклад: «Висновки до першого розділу») із лаконічним викладом наведених у розділі результатів.

Перший розділ кваліфікаційної роботи присвячується аналізу теоретичних джерел із проблеми. У ньому описуються встановлені факти, закономірності, які являють собою теоретичну основу дослідження, що дозволяє визначити ступінь дослідження проблеми і ті питання, які залишилися поза увагою авторів. Як правило, назва першого розділу відображає об'єкт дослідження, *наприклад, «Психологічні основи дослідження креативного мислення», «Професійна ідентичність як предмет психологічного дослідження» або «Теоретичний аналіз проблеми професійної успішності особистості».*

При здійсненні теоретичного аналізу досліджуваної проблеми треба дотримуватись принципів логічної побудови тексту. Необхідно вибудовувати текст від загального до конкретного – у першому підрозділі треба проаналізувати проблему, так би мовити, ближче до об'єкта дослідження, у наступних підрозділах (1.2., 1.3., 1.4. ближче до предмета. Це має бути відображено в назвах підрозділів.

Кожний підрозділ є завершеною частиною роботи, в якій виділено головну ідею, відображену у сукупності проаналізованих джерел. Ця ідея формулюється як висновок у підрозділі. Треба слідкувати, щоб текст роботи був логічно пов'язаний між собою. При переході від однієї ідеї до іншої, від одного підрозділу до іншого, від одного розділу до іншого слід вставляти речення-зв'язки, які об'єднують текст в єдине ціле.

Наприклад, при роботі над темою «Гендерні особливості ціннісно-сислової сфери старших підлітків» теоретичний розділ має складатися мінімум з трьох підрозділів:

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ РОЛІ ГЕНДЕРНИХ

ОСОБЛИВОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ У СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.

- 1.1. Ціннісно-смилова сфера особистості в контексті різних психологічних теорій.
- 1.2. Особливості формування ціннісно-смилової сфери в підлітковому віці.
- 1.3. Роль гендеру у формуванні ціннісно-смилової сфери в старшому підлітковому віці.

Крім того, мають бути *речення-зв'язки* між теоретичною та емпіричною частинами кваліфікаційної роботи.

Приклади речень-зв'язок:

«Розгляд теми відношень та уявлень про партнера у шлюбі був би неповним без аналізу ціннісних орієнтацій у подружньому житті, якому буде присвячений підрозділ 1.3 нашої роботи».

«Ще одним аспектом, який потребує уваги в контексті обговорення сімейних конфліктів та причин їх виникнення, є ступінь задоволеності дружини-студентки розподілом роботи по господарству й обов'язків по догляду за дитиною».

«Перейдемо до аналізу наступного фактора, що визначає особливості адаптації студентів до нових умов навчання».

Приклади речень-зв'язок між теоретичною та емпіричною частинами роботи:

«З метою підтвердження/поглиблення/перевірки/спростування тощо вищенаведеного теоретичного аналізу, нами було проведено наступне емпіричне дослідження особливостей сприйняття та запам'ятовування рекламної інформації різного змістовного наповнення залежно від гендерних особливостей сприймаючого. Організація, хід, результати дослідження та їх обговорення подано у другому розділі кваліфікаційної роботи».

«Теоретичний аналіз наукових джерел стосовно досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що у майбутньої жертви складається специфічний характер стосунків з оточенням і світом у цілому та є певні особистісні чинники, завдяки яким людина може потрапити під вплив тоталітарної секти. В емпіричній частині даної роботи буде розкрито та досліджено особистісні характеристики, які сприяють вступу людей до сект».

Наприкінці підрозділів треба робити узагальнення щодо результатів теоретичного аналізу. Ці узагальнення не треба спеціально виділяти та можна оформити таким чином: *«Отже, в результаті проведеного аналізу встановлено, що....»* або ж *«Підсумовуючи проведений вище аналіз, можна сказати, що...»*.

Другий розділ кваліфікаційної роботи присвячений безпосередньо опису емпіричного дослідження, здійснення якого є найвідповідальнішою та найсерйознішою роботою здобувача вищої освіти. Другий розділ кваліфікаційних робіт складається з трьох або чотирьох підрозділів.

Наприклад, назва другого розділу:

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ ПОДРУЖЖЯ

Текст, текст, текст....

2.1. Методологічне обґрунтування мети, задач та гіпотез емпіричного дослідження

Текст, текст, текст....

2.2. Обґрунтування психодіагностичного інструментарію та вибірки дослідження

Текст, текст, текст....

2.3. Результати емпіричного дослідження, їх аналіз та інтерпретація

Перший підрозділ другого розділу (2.1.), як правило, присвячений методологічному обґрунтуванню емпіричного дослідження. У цьому підрозділі наводиться методологічне обґрунтування мети, задач, обраної стратегії та гіпотез емпіричного дослідження. За об'ємом підрозділ має займати приблизно 3-5 сторінок.

Про що тут писати? Це найбільш творча частина роботи. Ви маєте пояснити, чому вирішили досліджувати свою тему саме так, а не інакше. Чому, взагалі, Ви вважаєте, що обраний аспект можна розглядати як наукову проблему? Яким чином вже досліджувався цей аспект? Яка мета дослідження? З якими психологічними показниками (чи феноменами) ви пов'язуєте предмет дослідження? З чим пов'язано висунення саме таких гіпотез? Яким чином обраний Вами спосіб дослідження може надати можливість підтвердити висунуті гіпотези? Які етапи дослідження?

Ось можливі аргументи:

☞ до Вас ці явища у взаємозв'язку не розглядалися, а, можливо, якісь автори починали дослідження, отримали суперечливі дані і не довели справу до кінця;

☞ інші автори розглядали ці явища у взаємозв'язку, але проводили дослідження не на українській вибірці, а Ви прагнете перевірити, як це буде у нас;

☞ один (або декілька) феномен із тих, що Ви досліджуєте, — взагалі нова тема в науці, і Ви маєте на меті надати інформацію про те, яким чином він перетинається з іншими явищами;

☞ на даний момент існують суто теоретичні (може, у руслі філософської науки?) / описові (декларативні) твердження про те, в який спосіб виявляє себе «Ваш» феномен, а Ви вирішили подивитись, як він «поводитиметься» на практиці (під час емпіричної перевірки);

☞ і так далі (на скільки вистачить Вашої фантазії — головне, щоб це було переконливо та чітко сформульовано як для Вас, так і для Ваших потенційних читачів, а саме і наукового керівника, рецензента, членів комісії на захисті).

Підрозділ 2.1 повинен відповідати чіткій структурі: Ви послідовно розкриваєте такі моменти.

Стисло можете зазначити те, чому Ви вирішили проводити саме таке дослідження.

Наприклад, в якості підсумовуючої фрази на початку цього підрозділу може бути така *«на основі вивчених літературних джерел ми зробили висновок, що на формування атракції впливають ціла низка ситуативних та особистісних факторів як самого комунікатора, так і реципієнта. У даному підрозділі буде розкрито спробу емпіричним шляхом перевірити наявність таких факторів та специфіку їх зв'язку із досліджуваним феноменом»*.

В емпіричній частині мета та завдання роботи будуть відрізнятися від мети та завдань, наведених у вступі, хоча б тому, що літературу в цьому випадку аналізувати вже не потрібно. Отже, сформулюйте їх виключно стосовно етапів емпіричного дослідження.

Зазвичай завдання емпіричної частини стандартні та виглядають так:

- а) добір методик із метою перевірки гіпотези;
- б) якісний і кількісний аналіз отриманих даних емпіричного дослідження;
- в) обговорення отриманих результатів і висновки за підсумками дослідження;
- г) визначення подальших перспектив розробки досліджуваної теми

Саме у методологічному підрозділі 2.1 обґрунтовують гіпотези дослідження, спираючись на теоретичну основу, яка була підготовлена у першому розділі і сприяла виникненню ідеї про існування певних, ще не підтверджених раніше, закономірностей. Таким чином, Ви пояснюєте, звідки, на якому ґрунті з'явилися Ваші гіпотези і в який спосіб Ви плануєте їх підтверджувати або спростовувати.

У підрозділі 2.2. наводиться обґрунтування психодіагностичних методик, які обрано для дослідження та опис вибірки досліджуваних. Також описуються та обґрунтовується застосування інших діагностичних методів, які використовуються – анкетування, бесіда, спостереження, інтерв'ю тощо.

Як правило, у стислому описі методики (приблизно 0,75 сторінки) вказують її автора (якщо це іноземна методика, то ким вона була перекладена/адаптована російською/українською мовою), рік створення. Вказують теоретичну основу методики, деякі історичні аспекти, якщо вони мають значення. Обов'язково вказуються та описуються показники обраної методики, які ми можемо отримати після її застосування. Обов'язково наводиться посилання на друковане джерело, звідки запозичена психодіагностична методика (тобто на збірки, практикуми, хрестоматії, методичні матеріали, а також – статті з останньої періодики, якщо методика зовсім нова).

Якщо методика мало відома, її можна винести у додатки. В інших випадках цього не роблять (і зрозуміло, не варто туди виносити текст 16- факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела!).

Дуже детально характеризуємо *вибірку досліджуваних*: чисельність, вік, стать, де навчаються/працюють, і головне – чому саме така вибірка підходить для досягнення цілей та задач Вашої роботи. Це дуже важливо!

Загалом, вибірка повинна бути гомогенною – тобто досліджувани, яких Ви запросили до участі в роботі, повинні бути збалансовані за якомога більшою кількістю характеристик. Обсяг вибірки може бути різним, але зверніть увагу, що якщо мета Вашої роботи – пошук розбіжностей між групами досліджуваних, тоді бажано, щоб чисельність **кожної** такої групи була не менше 30 осіб!

Підрозділ 2.3. присвячується результатам/обробці результатів дослідження, де послідовно та логічно викладають, що, коли і в який спосіб було отримано. Створіть собі робочий план, в якому напишіть, що і після чого Ви будете описувати. Хороший прийом – рухатися від гіпотез: спочатку, як перевіряли першу, потім – іншу тощо. Можна слідувати за методиками: що дізнались, обчисливши результати за першою, потім – за другою і так далі. Після опису того, що вийшло, одразу намагайтесь надати інтерпретацію: чому? Якщо отримано багато результатів, можна розділити на два підрозділи окремо – в одному про результати (2.3.), в іншому про інтерпретацію (2.4.). Підрозділ 2.4. може відображати не тільки інтерпретацію результатів, але і практичний результат - обґрунтування та формулювання рекомендацій з досліджуваної проблеми, розробка програм тренінгів, програми розвитку певних якостей особистості тощо.

Для якісного опису емпіричної частини роботи треба розуміти:

1. Яку *стратегію дослідження* Ви обираєте?
2. Що таке *нормальний розподіл даних*? І як це впливатиме на вибір критеріїв статистичного аналізу?
3. Чи розумієте Ви термін «*кореляція*»? Що таке коефіцієнт кореляції? За яких умов дослідник звертається до кореляційного аналізу? Які коефіцієнти кореляції вживають у психології та які правила їх використання? Що таке рівень значущості? Зокрема, Вам потрібно розуміти сферу застосування та обмеження у використанні двох основних коефіцієнтів кореляції – r -Пірсона та r_s -Спірмена.
4. Що таке *пошук відмінностей/розбіжностей*? Які коефіцієнти встановлюють наявність значущих відмінностей? У чому різниця між коефіцієнтами? Дуже важливо: що таке внутрішньогрупові розбіжності. Чому при аналізі даних емпіричного дослідження ми звертаємося до встановлення саме таких розбіжностей?

Окремо про первинні результати або сирі бали досліджуваних. Дуже зручно під час дослідження заносити все, що Ви отримуєте, в загальну сторінку Excel, де одразу можна робити багато потрібних операцій (скажімо, знаходить суми, середні значення), крім того, це дуже наочно – багато тенденцій видно, як на долоні. Первинні результати за всіма методиками *обов'язково!* виносять у додатки, де вони можуть виглядати в такий спосіб:

Сирі бали досліджуваних за методикою САН та анкетною

Досліджуваний	САН		Результати анкетування щодо виступів комунікаторів					
	До передачі повідомлення	Після передачі повідомлення	Упевненість	Професійність	Ширість	Фізична привабливість	Цікавість повідомлення	Обґрунтованість викладення повідомлення
И. А.	96	100	10	10	9	10	10	10
Т. Р.	86	98	10	10	10	10	10	10
В. А.	70	80	10	10	10	9	10	10
К. Е.	90	98	10	10	10	10	10	10

М. И.	90	94	10	10	10	9	10	9
В. К.	76	89	10	10	10	9	10	9
В. А.	101	103	10	10	10	8	10	9
Е. К.	93	100	10	10	10	10	10	9
М. С.	95	98	10	10	9	9	3	3
В. Кп.	85	89	10	10	9	8	2	3
В. Ар.	90	99	10	10	9	8	4	3

☝ *Зверніть увагу, що особиста інформація максимально кодована, тобто, слідуючи за правилом конфіденційності – ніяких імен та домашніх адрес. Якщо для Вас вагомий вік досліджуваних, варто виділити колонку для цієї інформації. Те ж саме – про освіту, стать тощо.*

ВИСНОВКИ у кваліфікаційній роботі треба робити відповідно до поставлених у вступі завдань (скільки завдань – стільки і структурних елементів висновків (по факту – абзаців)). Обов'язковим елементом висновків є зазначення сфер практичного застосування отриманих у дослідженні результатів.

Часто для зручності висновки нумерують. У загальних висновках починають із дуже стислого опису актуальності обраної для дослідження проблеми. Потім, знову ж таки, коротко розкривають, що було з'ясовано в ході теоретичного аналізу певної проблеми. Нарешті, переходять до того, як вивчали цю проблему емпірично: які гіпотези було висунуто, що підтвердилось, а що – ні.

Завершують висновки обов'язковим *визначенням перспектив подальшої розробки* обраної проблематики. Це, до речі, також часте питання на захисті.

Пам'ятайте, що обсяг загальних висновків – 2 – 3 сторінки. Подібне стисле формулювання всього, що зроблено, дуже корисно і перед захистом: на виступ Вам дадуть 7 хвилин, в які Ви повинні все вмістити – розповісти та показати. Часто при написанні «промови на захист» студенти користуються саме вступом та висновками.

3. ОФОРМЛЕННЯ РИСУНКІВ, ТАБЛИЦЬ, ФОРМУЛ

Отримані Вами результати обов'язково повинні бути відображені наочно. По-перше, будь-яка таблиця, рисунок, схема, діаграма, яка наводиться в тексті роботи, має розкривати суттєві, узагальнюючі моменти Вашої роботи, і, що найважливіше, спростувати сприйняття, а не ускладнювати його. По-друге, всі таблиці і рисунки (схеми і діаграми) слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці, і мати назву та номер. По-третє, таблиці та рисунки не мають розриватися на дві сторінки – треба посунути текст таким чином, щоб таблиця або рисунок повністю із назвою знаходилися на одній сторінці. По-четверте, якщо ви наводите якісь результати в таблицях або рисунках, то вони обов'язково мають бути далі описані в тексті та проінтерпретовані. Неприпустимо, щоб результати дослідження були представлені лише у таблицях або рисунках без якихось пояснень, опису або інтерпретації.

Правила оформлення таблиць. Одразу вказують слово «Таблиця», потім пишуть її номер (в кінці без крапки) та через тире назву (вирівнювання по ширині);

Правила оформлення рисунків (схем, діаграм) – знизу (вирівнювання по ширині), слово Рис., вказується номер та назв; номер таблиці або рисунка

(діаграми, схеми) має дві цифри: перша цифра – номер розділу, в якому вона представлена, друга – порядковий номер таблиці або рисунка в межах даного підрозділу.

☞ Якщо таблиця або рисунок (схема, діаграма) займаються більше ніж 2/3 сторінки, їх поміщають у додатки, а в тексті роботи на них робиться посилання (наприклад, див. додаток А).

Зразок рисунка:

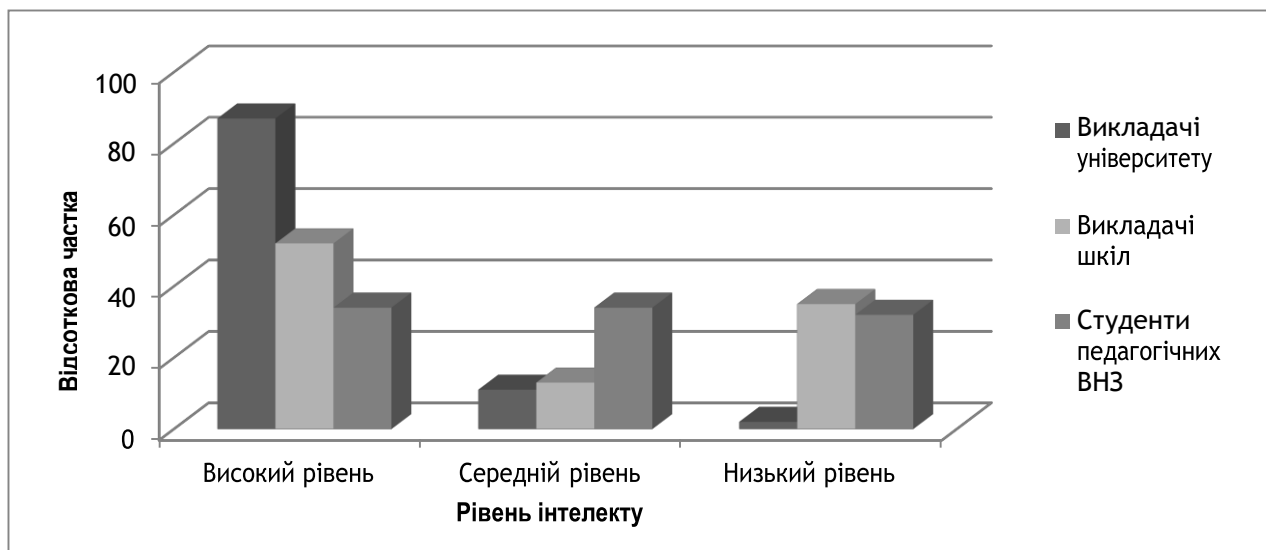

Рис. 3.6. Відсоткова частка педагогів різних освітніх організацій з різними рівнями інтелекту

☞ Зверніть увагу, що підпис зроблено внизу, підписані всі відсотки, всі стовпці даних, збоку зазначено, які кольори відповідають групам досліджуваних. Кольорова гама чорно-біла, різнокольорові рисунки та діаграми не припустимі. І головне запам'ятайте, що це «рисунки», а не «малюнки»!!!!

Для таблиць правила схожі: не більше половини сторінки, нумерація відповідна для кожного розділу. Якщо Ви робите перенос з однієї сторінки на іншу, на другій обов'язково зробити позначку «Продовження таблиці 1.3» в правому верхньому куті.

Зразок таблиці:

Таблиця 1.3 – Показники розбіжностей у рівнях довіри та міжособистісних стосунків між досліджуваними із маскулінним та фемінним типами гендеру

Показники	Середні показники досліджуваних		Показники t-критерію Стьюдента
	маскулінного типу гендера	фемінного типу гендера	
Соціальна довіра	86,77	87,50	-0,41
Недовірливо-скептичний тип	5,95	6,00	-0,05
Покірно-сором'язливий тип	5,77	7,38	-3,02*
Залежно-слухняний тип	5,13	6,79	-2,26*

Поведінка в ділянці «включення»	4,45	4,04	0,78
Поведінка в ділянці «контролю»	4,50	4,15	0,73
Поведінка в ділянці «афекту»	3,63	4,11	-1,27
Напруженість	40,50	43,88	0,98

Примітка. * – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,01$

Слідкуйте, щоб на рисунках/у таблицях не було скорочень або незрозумілих уривків слів.

Що стосується *опису аналізу отриманих даних*, тут від вас очікують не лише на констатацію того, що ви отримали та нарахували, а на пояснення – чому це вийшло саме так?

👉 *Обов'язково посилайтесь на теорію, яку Ви розглянули у першому розділі. Інакше постає логічне питання – а навіщо вона там? По суті, саме для того, щоб допомогти Вам пояснити те, що Ви отримали на практиці. Тому тут можливі такі фрази, як «отримані дані цілком узгоджуються із теоретичними відомостями, наведеними у підрозділі...», «таким чином, з'ясовані закономірності цілком співпадають із поглядами І. І. Іванова на природу феномену...» тощо.*

4 ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

До додатків включають таблиці та схеми, які займають більше ніж $\frac{3}{4}$ сторінки; рисунки; проміжні математичні доведення, розрахунки; тексти опитувальників; таблиці сирих балів; ілюстрації допоміжного характеру, приклади дитячих малюнків, творів, вихідні статистичні дані тощо. У тексті кваліфікаційних робіт потрібно робити посилання на додатки, коли є необхідність додатково обґрунтувати або проілюструвати те чи інше положення.

Наприклад,

результати дослідження згруповані у таблиці (див. додаток А).

Додатки оформлюють як продовження роботи, кожен із них починають з нової сторінки. Заголовки додатків друкують вгорі малими літерами з першої великої симетрично тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ...» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї.

Наприклад,

Додаток А

Результати факторного аналізу сприймання вчителями особистісних якостей обдарованих учнів

5 ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка та захист кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до чинних Положень про атестацію Дніпровського національного університету імені

Олеся Гончара.

Приблизно за два-три тижні до захисту у студента має бути повністю готова та переплетена кваліфікаційна робота, яку він подає відповідальному на кафедрі для перевірки на плагіат та нормоконтроль (відповідність всім вимогам до оформлення кваліфікаційної роботи), і після цього науковому керівникові для написання відзиву.

☞ *Без результатів перевірки кваліфікаційної роботи на нормоконтроль та довідки щодо перевірки роботи на плагіат із показником унікальності тексту не менше ніж 70% - робота не може бути допущена до захисту.*

За 10 днів до захисту робота разом із відзивом наукового керівника та всіма нормативними документами подається на рецензування.

☞ *Рецензію на кваліфікаційну роботу також можна отримати від стейкхолдера (випускник факультету психології та спеціальної освіти ДНУ, роботодавець, керівник або провідний фахівець закладу, де студент проходив практику).*

Приблизно за тиждень до дня захисту треба надати переплетений текст роботи з відзивом наукового керівника та рецензією технічному секретарю із захисту кваліфікаційних робіт.

Для наочного представлення результатів роботи на захисті обов'язково готується презентація (до 8-10 слайдів). Також, членам комісії для зручності може подаватися ілюстративний матеріал у роздрукованому вигляді.

За структурою доповідь (до 10-12 хвилин) на захисті можна умовно поділити на три частини.

Перша частина доповіді містить актуальність дослідження, формулювання мети та гіпотез. Необхідно вказати методи, завдяки яким отримано фактичний матеріал роботи. Представляються короткі висновки теоретичного аналізу.

Друга частина доповіді присвячена логіці проведеного дослідження та конкретним результатам емпіричного дослідження. Обов'язково вказується, яким чином було підтверджено/не підтверджено (або частково підтверджено) емпіричні та концептуальні гіпотези. Представляється інтерпретація отриманих результатів та загальні висновки.

Завершується доповідь *заключною частиною*, яка містить основні рекомендації практичного застосування отриманих результатів та перспективи подальших досліджень.

Після виступу, секретарем Екзаменаційної комісії обов'язково зазначаються особливості виконання, позитивні та негативні особливості кваліфікаційної роботи з відгуку та рецензії, які студент може прокоментувати. Члени комісії можуть ставити студенту запитання з метою визначення рівня його професійної підготовки, самостійності виконаної роботи та академічної підготовки в цілому. Для характеристики й оцінки роботи враховуються відгук наукового керівника та рецензента. Після обговорення підсумків захисту на закритому засіданні ЕК ухвалює рішення про оцінку кваліфікаційної роботи.

Показники, за якими визначається оцінка кваліфікаційної роботи.

1. Актуальність досліджуваної теми, системність та глибина теоретичного

аналізу об'єкту та предмету дослідження; наявність методологічного обґрунтування гіпотез, відповідність психодіагностичного інструментарію меті та гіпотезам дослідження – **20 балів**;

2. Якість виконання роботи (дотримання вимог технічного оформлення, структура та логіка викладення результатів емпіричного дослідження, наявність ілюстративних матеріалів та інформаційна змістовність роботи) – **20 балів**;

3. Наявність елементів наукової новизни та практична значущість роботи – **20 балів**;

4. Змістовність доповіді здобувача вищої освіти про основні результати теоретичного та емпіричного дослідження – **20 балів**;

5. Правильність і чіткість відповідей на запитання членів ДЕК – **20 балів**.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

«Відмінно» (90 – 100 балів – «А»). Робота бездоганна з погляду актуальності, змістового наповнення і оформлення, має високу теоретичну значущість і наукову новизну, орієнтована на практичну діяльність. Робота містить інформацію щодо результатів психодіагностики (первинні дані), застосований математико-статистичний аналіз отриманих даних чітко обґрунтований і добре представлений. Здійснено змістовна інтерпретація кожного отриманого результату. Доповідь логічна, стисла, викладена вільно, відзиви і рецензії позитивні, відповіді на запитання членів комісії повні та чіткі.

«Добре» (82 – 89 балів – «В»). Тема роботи розкрита, має достатній рівень актуальності, отримані результати і висновки містять елементи наукової новизни. Робота містить інформацію щодо результатів психодіагностики (первинні дані) та застосованого математико-статистичного аналізу. Результати дослідження інтерпретовані. В роботі мають місце окремі недоліки неprincipiального характеру: слабо обґрунтована актуальність теми, в теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела; недостатньо обґрунтовані мета і гіпотези дослідження; елементи новизни та практичного значення чітко не розкрито, мають місце окремі зауваження в рецензії та відзиві; доповідь логічна, проголошена вільно. Відповіді на питання членів комісії загалом правильні; робота оформлена у межах вимог.

«Добре» (75 – 81 бал – «С»). Тема роботи в цілому розкрита, має достатній рівень актуальності, отримані результати мають теоретичну значущість. Робота містить інформацію щодо результатів психодіагностики (первинні дані) та застосованого математико-статистичного аналізу. В роботі мають місце окремі недоліки: слабо обґрунтована актуальність теми, в теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела; недостатньо обґрунтовані мета і гіпотези дослідження; елементи новизни та практичного значення чітко не розкрито, результати математико-статистичного аналізу представлені частково і недостатньо проінтерпретовані. Мають місце окремі зауваження в рецензії та відзиві; доповідь логічна, проголошена вільно. Відповіді на питання членів комісії загалом правильні, але недостатньо повні. Робота оформлена у межах вимог.

«Задовільно» (64 – 74 бали – «D» та 60 – 63 бали – «E»). Тема роботи в основному розкрита, має достатню актуальність. Робота містить інформацію

щодо результатів психодіагностики (первинні дані) та застосованого математико-статистичного аналізу. Мають місце недоліки змістового характеру; нечітко обґрунтовано мету та гіпотези дослідження; у роботі слабо представлений математико-статистичний аналіз та його інтерпретація. Рецензія, відзив містять достатньо вагомні зауваження. Доповідь прочитана за текстом; відповіді на питання членів комісії поверхневі або неточні, є зауваження щодо оформлення роботи.

«Незадовільно» (1 – 59 балів – «FX»). Робота виконана з порушеннями вимог. Розділи погано пов'язані між собою. Відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконаний поверхово, переважає описовість на шкоду системності та глибині. Застосовані методи дослідження не результативні, методологічне обґрунтування неповне. Мають місце недоліки в оформленні роботи. Результати психодіагностики неповні, математико-статистичний аналіз не представлений. Доповідь прочитана за текстом. Відповіді на питання членів комісії неповні або неправильні.

Кваліфікаційна робота після захисту в установленому порядку передається на зберігання до архіву університету.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавча

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#>
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної» Закон України із змінами. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
3. ДСТУ 300895 Державний стандарт України. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001217-96#>
4. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення і правила складання. Київ: Держспоживстандарт України, 2016. - (Національний стандарт України). URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf
5. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019р. № 564.
6. Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти», затверджений наказом Мінекономіки від 24.11.2020 № 2425. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf
5. Класифікатор професій України ДК 003:2010 із змінами, внесеними наказом Міністерства економіки України від 25 жовтня 2021 року N 810 (Зміна № 10). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0810930-21#>

Основна

1. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. – Київ : ЦУЛ, 2014. - 142 с.
2. Довідник офіційного опонента [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: <http://www.vak.org.ua/documents.php>
3. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. - 144 с.
4. Комар Ю. М., Попов О. І., Комар В. Ю. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2018. 183 с.
5. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2018. 352 с.
6. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах: метод. рек. / авт.-уклад.: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бка ім. Г. І. Денисенка Нац. технічного ун-ту України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CDROM). 117 с.
7. Оформлення списку бібліографічних посилань до наукової роботи. Гарвардський стиль (Harvard Referencing Style): метод. рек. / уклад.: В. В. Степко, А. А. Чернявська; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка. Київ, 2018. 11 с.
8. Образцов П. И. Методы и методология психолого- педагогического исследования / П. И. Образцов. СПб. : Питер, 2004. 272 с.

Додаткова

9. Аршава И. Ф. Учебно-методическое пособие по подготовке и оформлению курсовых и дипломных работ. Д., 2004. 50 с.
10. Волынкин В. И. Методология и методика психолого- педагогического исследования. СПб : Изд-во СПбУ, 2007. 152 с.
11. Дипломные работы по психологии в педагогическом вузе : метод. пособие / сост.: В. А. Чернобровкина, В. Н. Чернобровкин. Славянск : СГПИ, 1997. 19 с.
12. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія К., 2008. 296 с.
13. Методичні рекомендації до написання та оформлення дипломних робіт за спеціальністю «Психологія» / уклад. : В. А. Гладуш, Т. В. Кубриченко, Г. Ю. Чередник. Д. : РВВ ДНУ, 2009. 34с.
14. Музика О. Л. Курсові роботи з психології : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / О. Л. Музика. – 3-е вид. перероб. і доп. – К. : Вид-во Освіта України, 2009. 104 с.
15. Нормативно-правові акти про наукову та науково-технічну діяльність у вищих навчальних закладах. У 2-х кн./ Уклад. Панов М.І., Битяк Ю.П., Барабаш О.Г. та ін.. Кн. 2. Харків : Право, 2003. 768 с.
16. Рекомендації до написання та оформлення курсових та дипломних робіт із психології / уклад. Л. М. Самошкіна, І. С. Самошкіна. Д. : РВВ ДНУ, 2004. 28 с.

Додаток А
*Схема оформлення титульної сторінки кваліфікаційної
роботи*

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА (повна назва кафедри)

Нормоконтроль проведено _____

Кваліфікаційна робота

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
спеціальність 053 Психологія

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ
У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Виконавець
Здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ДС-19-1
Онищенко Ю. С.

Керівник
доцент кафедри педагогічної
та вікової психології, к. психол. н.
Грисенко Н. В.

Завідувач випускової кафедри
кандидат психологічних наук, доцент
Диса О. В.

202__ рік

.

Додаток Б
Бланк відзиву на кваліфікаційну роботу

ВІДЗИВ

на кваліфікаційну роботу за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Здобувач вищої освіти _____

Тема _____

Спеціальність, група _____

Освітня програма _____

Загальна характеристика роботи

Аналіз виконання кожного розділу роботи

Якість оформлення роботи (логічність та послідовність викладення матеріалу, наявність змістовних висновків, взаємозв'язок між розділами, ілюстрованість роботи рисунками, таблицями, схемами тощо) _____

Які компетентності та особисті якості проявив здобувач вищої освіти у процесі виконання кваліфікаційної роботи _____

Позитивні якості роботи

Недоліки роботи

Загальні висновки, якої оцінки заслуговує робота

Науковий керівник:
Доцент кафедри
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
кандидат психологічних наук,
доцент

(підпис)

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

«___» _____ 20__ р.

Додаток В
Бланк рецензії на кваліфікаційну роботу

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу

Здобувач вищої освіти _____
(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Тема _____

Спеціальність _____

Освітня програма _____
(шифр і назва)

Ступень актуальності роботи

Науково-методологічний рівень роботи (глибина та системність теоретичного аналізу об'єкту і предмету дослідження, наявність методологічного обґрунтування гіпотез, відповідність психодіагностичного інструментарію меті та гіпотезам дослідження)

Аналіз проведеного емпіричного дослідження та отриманих результатів

Якість оформлення роботи (логічність та послідовність викладення матеріалу, наявність змістовних висновків, взаємозв'язок між розділами, ілюстрованість роботи рисунками, таблицями, схемами тощо)_____

Позитивні якості кваліфікаційної роботи

Зауваження до кваліфікаційної роботи

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи (відмінно, добре, задовільно)_____

Рецензент:

Доцент кафедри _____

Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара

кандидат психологічних наук,

доцент

(підпис)

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

«__» _____ 20__р.

Додаток Г

Стандарт оформлення завдання на кваліфікаційну роботу

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Факультет (центр) _____

Кафедра _____

Рівень вищої освіти _____

Спеціальність _____

Освітня програма _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(повна назва)

_____ Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ

(підпис)

« ____ » _____ 20 ____ р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)***

_____ (Прізвище, ім'я, по-батькові студента)

1. Тема роботи (проєкту) _____

керівник роботи (проєкту) _____

(Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по Університету від « ____ » _____ 20 ____ року № _____

2. Термін подання роботи (проєкту) _____

3. Вхідні дані до кваліфікаційної роботи _____

4. Перелік питань, які потрібно розробити _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Керівник, консультант з окремих (спеціальних) розділів роботи (проєкту)

Розділ	Ініціали прізвище та посада керівника, консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1			
Розділ 2			

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Зміст етапів роботи (проєкту)	Термін виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка

Студент

Керівник роботи (проєкту)

_____	_____
(підпис)	(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)
_____	_____
(підпис)	(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Додаток Д
*Приклад оформлення реферату, який
вишивається в роботу*

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 62 с., 7 табл., 3 рис., 64 літ. джер., 4 дод.

Об'єкт дослідження: професійна самоідентифікація.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити процес професійної самоідентифікації у студентів-юристів з різними умовами навчання, визначити індивідуально-психологічні особливості, які обумовлюють цей процес.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення й аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, систематизація, порівняння й узагальнення теоретичної інформації для з'ясування стану розроблення обраної проблеми, визначення понятійно-категоріального апарату дослідження; емпіричні: психодіагностичні методи, спостереження, бесіда, анкетування, опитування.. Обробка результатів дослідження проведена за допомогою математико-статистичних методів (критерій Колмогорова-Смірнова, U-критерій Манна-Уїтні, t-критерій Стюдента, критерій рангової кореляції Спірмена) для аналізу, узагальнення, систематизації одержаних емпіричних показників на різних етапах дослідження. Узагальнення результатів здійснено з використанням інтерпретаційних методів.

Теоретична та практична значущість роботи: результати дослідження дозволили розширити наукові відомості про особливості професійної самоідентифікації майбутніх юристів; поглибити знання щодо впливу умов навчання на процес формування професійної ідентичності; визначити індивідуально-психологічні особливості, які пов'язані з професійною само ідентифікацією. Результати дослідження можуть бути використані практичними психологами, викладачами вищих навчальних закладів у виховній роботі з курсантами і студентами; соціальними та кадровими працівниками в роботі з персоналом.

Перелік ключових слів: професійний розвиток, самоідентифікація, курсанти, студенти, специфічні умови навчання, психологічні чинники.

Додаток Е
*Правила оформлення реферату кваліфікаційної роботи, який окремо
здається на кафедру*

- Обсяг інформації за однією кваліфікаційною роботою – 0,5-1,0 сторінки формату А4, усі поля 2,0 см., шрифт Times New Roman, 12 пт, одинарний інтервал.
- У **заголовку** інформація (усі рядки 12 пт, вирівнювання *по центру*) подається наступним чином:
 - ✓ *Курсивом* – назва факультету;
 - ✓ **Напівжирним курсивом** – назва випускової кафедри;
 - ✓ *Курсивом* – код та назва спеціальності, спеціалізації (за наявності);
 - ✓ *Курсивом* – назва освітньої програми;
 - ✓ Пропускається один рядок;
 - ✓ **ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ, напівжирним шрифтом** – назва кваліфікаційної роботи;
 - ✓ Пропускається один рядок;
 - ✓ **Напівжирним шрифтом** – відомості про виконавця;
 - ✓ **Напівжирним шрифтом** – відомості про керівника(ів).
- Пропускається один рядок і розміщується основний текст реферату (не більше півсторінки, вирівнювання за шириною, інформація подається в авторській редакції) в наступній послідовності:
 - ✓ Відомості про обсяг роботи, кількість сторінок, рисунків, таблиць, додатків, джерел згідно з переліком посилань;
 - ✓ Об'єкт дослідження;
 - ✓ Мета роботи;
 - ✓ Результати та їх новизна;
 - ✓ Рекомендації щодо використання результатів роботи;
 - ✓ Перелік ключових слів.

Назва факультету
Назва кафедри
Код та назва спеціальності, спеціалізації (за наявності)
Назва освітньої програми

НАЗВА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЄКТУ) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Виконавець: студент(ка) групи XX-20м-Х(з) Прізвище та ініціали
Керівник(и): науковий ступінь, вчене звання Прізвище та ініціали

Кваліфікаційна робота (проєкт): XX с., XX рис., XX табл., XX додатків, XX джерел.

Об'єкт дослідження:

Мета роботи:

Результати та їх новизна:

Рекомендації щодо використання результатів роботи:

Перелік ключових слів: Друкуються у називному відмінку великими літерами в рядок через кому.

Приклад оформлення реферату:

*Факультет психології та спеціальної освіти
Кафедра педагогічної та вікової психології
Спеціальність: 053 Психологія
Освітня програма: Психологія*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ
ЮРИСТІВ З РІЗНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ**

Виконавець: студентка групи ДС-20м-1 Нечепоренко А. І.

Керівник: канд. психол. наук., доцент Грисенко Н. В.

Кваліфікаційна робота: 63 с., 11 рис., 10 додатків, 27 джерел.

Об'єкт дослідження: професійна самоідентифікація майбутніх юристів.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити процес професійної самоідентифікації у студентів-юристів з різними умовами навчання, визначити індивідуально-психологічні особливості, які обумовлюють цей процес.

Результати та їх новизна: розширено наукові відомості про особливості професійної самоідентифікації майбутніх юристів; поглиблено знання щодо впливу умов навчання на процес формування професійної ідентичності; визначено індивідуально-психологічні особливості, які пов'язані з професійною самоідентифікацією.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: результати дослідження можуть бути використані практичними психологами, викладачами вищих навчальних закладів у виховній роботі з курсантами і студентами; соціальними та кадровими працівниками в роботі з персоналом.

Перелік ключових слів: ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК, САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, КУРСАНТИ, СТУДЕНТИ, УМОВИ НАВЧАННЯ.

 Важливо чітко дотримуватись всіх відступів, абзаців та шрифтів.

Додаток К
Приклад оформлення змісту кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЦІННОСТЕЙ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ.....	5
1.1. Ціннісні орієнтації в контексті різних психологічних теорій.....	5
1.2. Формування і розвиток ціннісно-сміслової сфери особистості в підлітковому віці.....	14
1.3. Роль гендеру та гендерних стереотипів у формуванні ціннісно-сміслової сфери в підлітковому віці.....	23
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННІСНО-СМІСЛОВОЇ СФЕРИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ.....	32
2.1. Методологічне обґрунтування гіпотез дослідження.....	32
2.2. Цілі, задачі та організація та емпіричного дослідження.....	39
2.3. Результати емпіричного дослідження, їх аналіз та інтерпретація	47
Висновки до другого розділу.....	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ	

Додаток Л
*Приклад оформлення основних типів бібліографічного
опису у списку джерел*

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги:	
Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с
Три автори	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.
Чотири та більше авторів	1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.
Багатотомний документ	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.

Матеріали конференцій	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.
Словники	1. Мещеряков Б. Д. Большой психологический словарь : слов. психол. терминов. М. : АСТ-Пресс, 2005. 456 с. 2. Психология : слов.-справ. / авт.-сост. А. В. Петровский. М. : Знание, 1995. 327 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-П. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 5.11.2017).
Дисертації і автореферати дисертацій	1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 4. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.
Періодичні видання	1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.

Електронні
ресурси

1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&> (дата звернення: 15.11.2017).
2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf.
3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf>. (дата звернення: 15.11.2017).